

**ÖZEL EĞİTİM MESLEK OKULLARI ÖĞRETİM PROGRAMLARININ
UYGULANMASI SIRASINDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLERİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ**

**EXAMINING THE DIFFICULTIES DURING THE IMPLEMENTATION OF
CURRICULUMS IN SPECIAL EDUCATION VOCATIONAL SCHOOLS
ACCORDING TO THE TEACHER'S OPINIONS**

Prof. Dr. Hakan SARI

Abdurrahman GÜRBÜZ

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Özel Eğitim Meslek Okullarında öğrenim gören hafif düzey zihinsel engelli/otizmliler öğrencilere uygulanan öğretim programlarının uygulanması sürecinde karşılaşılan güçlüklerin öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden biri olan 'Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi'dir. Bu nedenle araştırmaya ait verilerin toplanması için Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları geliştirilmiştir. Çalışmaya ait veriler Konya ve Bartın il merkezinde yer alan Özel Eğitim Meslek Okulları'nda görev yapmakta olan 25 öğretmenden, yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Bu görüşmeler 2019-2020 eğitim-öğretim yılının güz döneminde gerçekleştirilmiş ve katılımcılara uygulanan öğretim programlarına yönelik 5 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemine göre analiz edilmiştir. Veri analiz sonuçlarına göre öğretmenler; uygulanan programı genellikle yetersiz bulmakta, bu yetersizliğin en önemli nedeninin ise programlardaki kazanımların öğrencileri günlük hayata hazırlayamaması olarak belirtmektedirler. Programdaki kazanımların öğrencilere uygunluğu konusunda ise öğretmenler; görünüşte kazanımların öğrencilere uygun olduğunu ancak bu kazanımların öğrencilerin birçoğuna kazandırılmadığını ifade etmektedirler. Kazanımlarda yapılması gereken değişiklikler konusuna ise çoğu öğretmen; öğrenciyi hayata hazırlayacak şekilde düzenlenmeler yapılması gerektiğini ve bununla birlikte Sosyal Hayat dersi için kazanımların geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Programın uygulanması sırasında yaşanan güçlükler sorusuna ise, öğretmenlerin birçoğu; öğrencilerin seviyelerinin oldukça farklı olması, öğrenci hazır bulunuşluklarının yetersiz olması, fiziki ortam ve materyal eksikliği gibi nedenlerin uygulamayı olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı'nın (BEP) uygulanması ile ilgili olarak ise, tüm sınıfa farklı BEP uygulanmasının başarıyı düşürdüğünü söyleyen öğretmenlerle birlikte, BEP'i faydalı bulan öğretmenlerin de bulunduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim, özel eğitim meslek okulu, öğretim programı, hafif düzey zihinsel engelli öğrenci, otizmliler öğrenci

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the difficulties encountered in the implementation of the curriculum applied to students with mild mental disabilities/autism who are studying in special education vocational schools in line with the opinions of the teachers. The method of the research is the 'Semi-Structured Interview method', which is one of the qualitative research methods. Therefore, semi-structured interview forms have been developed to collect the data of the research. Data from the study were collected from 25 teachers working in special education vocational schools located in Konya and Bartın provincial center by conducting semi-structured interviews. These interviews were carried out in the fall semester of the 2019-2020 academic year and 5 open-ended questions were asked about the curriculum applied to the participants. The resulting data was analyzed according to the content analysis method. According to the data analysis results, teachers; they generally find the curriculum inadequate, and the most important reason for this inadequacy is that the learning outcomes in the programs cannot prepare the students for daily life. As for the suitability of the achievements in the program for students, teachers express that apparently the learning outcomes are suitable for students, but these learning outcomes cannot be achieved for many students. Most teachers are to the subject of changes to be done in the learning outcomes; It should be organizations to make the student preparing to daily life, and however, they think learning outcomes should be developed for the social life lesson. When asked about the difficulties in implementing the program, many of the teachers; they stated that the reasons such as the students' levels are quite different, the student readiness is inadequate, the physical environment and lack of materials negatively affect the application. Regarding the implementation of the Individualized Education Plan (IEP), it is seen that there are teachers who find IEP useful, along with teachers who say that applying different IEPs to the whole class reduces success.

Key words: *special education, special education vocational school, curriculum, mild mentally retarded student, student with autism*

1. GİRİŞ

Ülkemizde en son güncellenen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2018) özel eğitim; bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim olarak tanımlanmıştır. Sarı (2020) ise; özel gereksinimli çocukların kendi akranlarıyla kıyaslandığında dil gelişimi, bilişsel gelişim, sosyal ve duygusal gelişimleri ile fiziksel gelişimdeki farklılıklar için özel olarak yetiştirilmiş personel, özel olarak geliştirilmiş veya uyarlanmış programlarla, özel olarak geliştirilmiş materyal ve teknoloji yardımıyla özel hazırlanmış ortamlarda verilen eğitime özel eğitim adı verildiğini belirtmektedir. Özel eğitim gerektiren bireyler ise doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında, gelişim sürecinde oluşan çeşitli nedenlere bağlı olarak; bilişsel, dil, hareket, fizik, sosyal ve duygusal gelişimlerinde ölçme araçlarıyla ölçülebilen düzeyde yetersizlik, yavaşlama, gerileme veya ileride olma sonucunda yaşitlarına göre farklı özellikler gösteren ve normal eğitim programlarından yararlanamayan, kısmen yararlanan veya yararlandığı halde destek programları ile eğitimlerini devam ettirebilen bireylerdir (Baykoç Dönmez, 2018).

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerini kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sürdürmeleri esas olmakla birlikte bu bireylere yönelik özel eğitim kurumları veya özel eğitim sınıfları da açılabilir. Ayrıca bu bireyler için evde ve hastanede eğitim imkânları sunulmaktadır. Son yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2018) yer alan bilgilere göre özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim aldıkları ortamlar: Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları, Destek Eğitim Odası, Özel Eğitim Sınıfları (İlköğretim Programı Uygulayan Özel Eğitim Sınıfları, Özel Eğitim Programı Uygulayan Özel Eğitim Sınıfları), Özel Eğitim İhtiyacı Olan Bireyler İçin Açılan Okul Öncesi Eğitim Kurumları, Özel Eğitim İhtiyacı Olan Bireyler İçin Açılan İlköğretim Kurumları, Özel Eğitim İhtiyacı Olan Bireyler İçin Açılan Ortaöğretim Kurumları: Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi Amacıyla Açılan Kurumlar, Evde Eğitim Hizmeti, Hastanede Eğitim Hizmeti ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri olarak belirlenmiştir.

Bu ortamlardan biri de özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için açılan ortaöğretim kurumlardan olan Özel Eğitim Meslek Okulları'dır. İlköğretim programlarını tamamlayan; genel veya mesleki ve teknik ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumdaki hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler ve hafif düzeyde otizmi olan öğrenciler ile görme veya işitme yetersizliği olan öğrenciler için iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla gündüzlü özel eğitim meslek okulları açılır. Bu okullarda akademik bilgi ve becerileri içeren özel eğitim programı ile meslek alanları ve dallarına yönelik mesleki eğitim programı uygulanır. Görme veya işitme yetersizliği olan öğrenciler için ayrı okullar açılır. Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler ile hafif düzeyde otizmi olan öğrenciler aynı okulda ayrı şubelerde eğitim görürler. Sınıf mevcutları en fazla; otizm olan bireyler için 4, diğer engel türleri için 10 öğrenciden oluşur. Atölye ve laboratuvarlarda okutulan uygulamalı meslek derslerinde grup sayılarının oluşturulmasında sınıf mevcutları esas alınır. Bu okullarımızdaki dersler özel eğitim öğretmeni tarafından okutulur. Ancak din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi alanlarına ilişkin dersler ile meslek dersleri ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılır. Bu okullarda alan ve dalların açılması ve kapatılması ile ilgili iş ve işlemler Bakanlıkça yapılır. Bu okullara kayıt olabilmek için öğrencilerin 27 yaşından gün almamış olmaları gerekmektedir. Merkezin eğitim süresi dört yıldır. Bu okullarda akademik bilgi ve becerileri içeren özel eğitim programı ile meslek alanları ve dallarına yönelik mesleki eğitim programı uygulanır. Dokuzuncu sınıfta meslek

alanlarına yönelik atölye ve laboratuvarlarda okutulan uygulamalı meslek derslerindeki temel becerilerin öğretiminin yanı sıra meslek alanları ve dalları hakkında genel bilgilendirme yapılır. Bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin 11 ve 12. sınıfta işletmelerde eğitim görmeleri esastır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Bu okullarımızda ders içeriklerine göre farklı öğretim programları uygulanmaktadır.

Demirel (2015) öğretim programını okulda veya dışında öğrenciye kazandırılması hedeflenen bir dersin öğretimine yönelik tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar olarak tanımlamıştır. Eğitim ihtiyacı olan her çocuk için eğitim programları hazırlanmakta ve okullarımızda bu programlar uygulanmaktadır. Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için de engel durumları dikkate alınarak çeşitli öğretim programları hazırlanmaktadır. Bu bireyler için öğretim programı hazırlanırken, öğrencilerin yeni bilgi, kavram ve becerileri öğrenirken akranlarına göre farklı güçlükler çekebildikleri gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır.

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin devam ettiği özel eğitim okulları ve özel eğitim sınıflarında Bakanlıkça hazırlanan ilköğretim veya mesleki ve teknik eğitim programları ile öğrencilerin eğitim ihtiyaçları ve özelliklerine göre hazırlanmış özel eğitim programları uygulanır. Özel yetenekli bireylerin eğitiminde, eğitim aldıkları alanlarla ilgili üst düzey becerileri kazandıracak zenginleştirmelere yer verilmesi esastır. Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için takip edecekleri eğitim programı temel alınarak BEP hazırlanması esastır. Bu programda;

a) Eğitim planında yer alan yıllık amaçlara ve kısa dönemli amaçlara, b) Sunulacak destek eğitim hizmetinin türüne, süresine ve hizmetin kimler tarafından nasıl sağlanacağına, c) Öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem ve teknikler ile öğretim materyallerine, ç) Eğitim ortamına ilişkin düzenlemelere, d) Davranış problemlerini önlemeye ya da azaltmaya yönelik tedbirler ile olumlu davranış kazandırmaya yönelik uygulanacak yöntem ve tekniklere, e) Öğrencinin kişisel bilgilerine yer verilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

MEB tarafından zihinsel engellilere yönelik program geliştirme çalışmaları 1960'lı yıllarda başlamıştır. 1990'lı yıllardan sonra program geliştirme çalışmalarına hız verilmiştir. 1990 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın (TTKB) 44 sayılı kararı ile zihinsel engelli öğrenciler için "Eğitilebilir Çocuklar İş Okulu Programı" kabul edilerek uygulamaya konulmuştur. Bu programda; Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi, Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik, Beden Eğitimi, Resim, İş ve Sanat Eğitimi dersleri yer almaktadır. Program 2004 yılında uygulamadan kaldırılmış ve 2012 yılında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde yapılan düzenleme ile Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi Eğitim Programı uygulamaya konulmuştur.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan son güncelleme (2018) ile hafif düzey zihinsel yetersizliği/otizmi olan öğrencilerimize mesleki becerilerin kazandırıldığı özel eğitim meslek okullarında okutulan "İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı Dersi Öğretim Programı" ve bu program kapsamında yer alan 18 meslek alanı ile görme engelli öğrencilerimizin devam ettiği özel eğitim meslek okullarında okutulan "İş Eğitimi ve Meslek

Ahlakı Dersi Öğretim Programı” ve bu program kapsamındaki iki meslek alanına ilişkin güncelleme çalışmaları tamamlanmıştır. Hazırlanan öğretim programları 06.09.2018 tarihli ve 116 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararı ile kabul edilmiş ve ülkemizde de uygulamaya konulmuştur (ttkb.meb.gov.tr). Aşağıda bu programların uygulandığı okullarımıza ait haftalık ders programı çizelgeleri ve resmi istatistikler yer almaktadır.

Tablo 1: Özel Eğitim Meslek Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi (Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği/Otizmi Olan Öğrenciler İçin)

DERSLER	SINIFLAR			
	9	10	11	12
Türkçe	3	3	3	3
Matematik	2	2	2	2
Sosyal Hayat	2	2	2	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1	1	1	1
Müzik	2	2	1	1
Görsel Sanatlar	2	2	1	1
Beden Eğitimi	2	2	1	1
Rehberlik	1	1	1	1
Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler	-	-	3	3
İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı	15	15	15	15
TOPLAM DERS SAATİ	30	30	30	30

Tablo 1’de görüldüğü üzere: İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı (15 ders saati) dersi dışında öğrencilere Türkçe (3 ders saati), Matematik (2 ders saati), Sosyal Hayat (2 ders saati), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (1 ders saati), Müzik (9. ve 10. Sınıflar için 2, 11 ve 12. Sınıflar için 1 ders saati), Görsel Sanatlar ((9. ve 10. Sınıflar için 2, 11 ve 12. Sınıflar için 1 ders saati), Beden Eğitimi (9. ve 10. Sınıflar için 2, 11 ve 12. Sınıflar için 1 ders saati), Rehberlik (1 ders saati), Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler (11 ve 12. Sınıflar için 3 ders saati) dersleri okutulmaktadır.

Tablo 2: Özel Eğitim Meslek Okullarına (Resmi) Ait İstatistikler

Okul Türü	Okul Sayısı	Toplam	Öğrenci Sayısı		Öğretmen		Derslik Sayısı	
			Erkek	Kadın	Toplam	Erkek		Kadın
Özel Eğitim Meslek Okulu (Zihinsel Engelliler)	175	12402	7929	4473	3175	1466	1709	1301
Özel Eğitim Meslek Okulu (Görme Engelliler)	2	31	23	8	17	9	8	-

Tablo 2'ye göre 2019/2020 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş olan toplam 175 tane Özel Eğitim Meslek Okulu vardır. Yine iki okul da Görme Engelliler Özel Eğitim Meslek Okulu olarak öğrencilere eğitim vermektedir. Bu okullarımız genellikle şehir merkezlerinde yer almaktadır. Büyükşehirlerimizde ise merkezi ilçelerin hemen hepsinde Özel Eğitim Meslek Okullarının olduğu görülmektedir.

Görme Engelliler Özel Eğitim Meslek Okulu'nda toplam 31 öğrenci öğrenim görmekte iken bu sayı Zihinsel Engelliler Özel Eğitim Meslek Okulu'nda toplam 12.402'dir. Bu öğrencilerden 7929'u erkek, 4473'ü ise kadındır. Bu okullarımızda 1466'sı erkek, 1709'u kadın olmak üzere toplam 3175 öğretmen, 1301 derslikte görev yapmaktadır (MEB, 2019).

Bu okullarımızda Özel Eğitim Meslek Okulu akademik programı ve Özel Eğitim Meslek Okulu meslek programları olmak üzere iki programa uygun olarak eğitim öğretim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu programlar incelendiğinde her bir derse ait öğretim program hazırlandığı görülmektedir. Öğretim programlarının başarılı olabilmesi için öğretmenlerin program hakkındaki görüşleri oldukça önemlidir. Çünkü bu programları sınıflarda birebir uygulayacak olan öğretmenlerdir.

Bu çalışma ülkemizde öğrenim gören hafif düzey zihinsel yetersizliği/otizmi olan öğrencilerin öğrenim gördüğü Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programları ile ilgili olarak öğretmenlerin düşüncelerini, yaşadıkları olumlu veya olumsuz durumları belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu konuda ülkemizdeki araştırmaların da oldukça sınırlı olduğu görülmekte, bu nedenle araştırmanın alanyazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi ile ilgili ayrıntılı bilgiler bu bölümde yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma türüdür. Araştırma nitel araştırma türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile desenlenmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanılmasının nedeni ise farkında olmayan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır. Bunlar: görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada da Özel Eğitim Meslek Okulu'nda çalışan öğretmenlerin uygulanan öğretim programlarına ilişkin algılarının, görüşlerinin derinlemesine belirlenmesi hedeflendiğinden nitel araştırma yönteminin yarı yapılandırılmış görüşme deseni kullanılmıştır. Görüşme yöntemi aracılığıyla olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir. Görüşmeler bireysel ya da grup halinde yapılabilir. Görüşme yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak yapılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi ne tür soruların, nasıl sorulacağını ve

hangi verilerin toplanacağını ayrıntılı bir şekilde önceden saptayan görüşme özelliği gösterdiği için araştırmamızda bu yöntem seçilmiştir. Ayrıca Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi yapılandırılmış görüşmelerle yapılandırılmamış görüşmeler arasında kalan ve en çok kullanılan görüşme tekniği olması nedeniyle de bu yöntemin araştırma yöntemi olmasına karar verilmiştir (Uzuner, 1999; Karasar, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

2.2. Katılımcılar

Bu çalışmada nitel araştırma geleneği içinde yer alan amaçlı örnekleme tekniklerinden “kolay ulaşılabilir” örnekleme tekniği kullanılmıştır. Örnekleme tekniği olarak “kolay ulaşılabilir” örnekleme tekniğinin seçilmesinin nedeni araştırmanın ikinci yazarının Özel Eğitim Meslek Okulu’nda görev yapıyor olmasıdır. Çalışma, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Konya ve Bartın illerindeki Özel Eğitim Meslek Okullarında görev yapmakta olan, toplam 25 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın başında öğretmenlere çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya katılımların gönüllük esasına dayalı olması gerektiği hatırlatılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlere “A1B, A2E” gibi kodlar verilmiştir. Buradaki “A1, A2...” öğretmenlerin sırasını, sonda yer alan “B” bayan öğretmenleri “E” ise erkek öğretmenleri kodlamak için kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlere ait demografik bilgiler aşağıda yer alan Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler

Kod	İsim	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	Eğitim Düzeyi	Branşı	Sınıf Mevcudu
A1B		Bayan	27	5	Lisans	Din Kültürü ve Ahlak Bil.	-
A2B		Bayan	35	10	Yüksek Lisans	Özel Eğitim	10
A3B		Bayan	38	10	Yüksek Lisans	El Sanatları Teknolojisi	-
A4B		Bayan	30	6	Lisans	Sınıf Öğretmeni	7
A5E		Erkek	35	13	Lisans	Özel Eğitim	10
A6B		Bayan	38	18	Lisans	Özel Eğitim	8
A7B		Bayan	38	12	Yüksek Lisans	Özel Eğitim	6
A8E		Erkek	40	16	Lisans	Görsel Sanatlar	-
A9B		Bayan	28	2	Lisans	Yiyecek İçecek Hizmetleri	-
A10B		Bayan	28	6	Lisans	Özel Eğitim	7
A11E		Erkek	42	21	Lisans	Matbaa	-
A12B		Bayan	27	4	Lisans	Özel Eğitim	12
A13B		Bayan	44	20	Yüksek Lisans	Sınıf Öğretmeni	11
A14E		Erkek	39	17	Lisans	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	-
A15B		Bayan	36	10	Lisans	Özel Eğitim	10
A16B		Bayan	32	4	Lisans	Seramik ve Cam Teknolojisi	-
A17B		Bayan	31	4	Lisans	Özel Eğitim	11
A18B		Bayan	38	17	Lisans	Özel Eğitim	12
A19E		Erkek	34	9	Lisans	Özel Eğitim	5
A20B		Bayan	25	4	Lisans	Özel Eğitim	3
A21B		Bayan	34	10	Lisans	Özel Eğitim	3
A22B		Bayan	35	10	Lisans	Özel Eğitim	3
A23E		Erkek	39	14	Lisans	Özel Eğitim	4

A24E	Erkek	31	5	Lisans	Özel Eğitim	3
A25E	Erkek	34	10	Yüksek Lisans	Özel Eğitim	10

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerden 17'sinin bayan 8'inin erkek olduğu, yaş aralıklarının ise 27-44 arasında olduğu görülmektedir. Tabloda yer alan branş öğretmenlerine ait sınıf mevcudu bilgileri, branş öğretmenleri birden fazla sınıfa girdikleri için boş bırakılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma için gerekli veriler, nitel araştırmanın veri toplama yöntemlerinden “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılacak verilerin toplanması için ilgili alanyazını taraması sonrasında araştırmacılar tarafından bir görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunun geliştirmesi amacıyla sorular oluşturulmuş, bu sorular iki özel eğitim öğretmenine yöneltilerek ön çalışma yapılmıştır. Yapılan bu ön çalışmada araştırmanın amacı, görüşme yapılacak öğretmene açıklanmış ve yapılan görüşme sırasında veriler yazılı olarak kaydedilmiştir. Görüşme sorularının kapsam geçerliliğinin sağlanması için üç uzman görüşü daha alınmış ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra görüşme sorularına son hali verilmiştir. Görüşmeler katılımcıların izinleri alınarak yazılı olarak kaydedilmiştir. Görüşmelerde Özel Eğitim Meslek Okulları'nda öğrenim gören hafif düzey zihinsel engelli öğrencilere uygulanan öğretim programları ile ilgili farklı bileşenler içeren beş açık uçlu soru sorulmuştur. Veriler 2019-2020 eğitim-öğretim yılının güz döneminde toplanmıştır. Formun doldurulması işi öğretmenlerin uygun oldukları zamanlarda yapılmış ve öğretmenlerin gönüllü olarak katılması esas alınmıştır. Öğretmenlerle görüşme yapılmadan önce araştırmanın amacına dair bilgi verilmiştir. Görüşmeler yapılırken öğretmenlere sorulan sorular aşağıda yer almaktadır.

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programının uygulanması sürecinde karşılaştığımız güçlüklerle ilgili görüşleriniz nelerdir?
2. Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programının başarılı olmasıyla ilgili görüşleriniz nelerdir?
3. Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programında yer alan kazanımlarla ilgili görüşleriniz nelerdir?
4. Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programının BEP ile uyumu hakkında görüşleriniz nelerdir?
5. Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programındaki kazanımların öğrencilerin seviyesine uygunluğu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

2.4. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler “İçerik Analizi Yöntemi” kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek

yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, oluşan metinler satır satır birkaç kez okunmuş ve buna yönelik kodlamalar oluşturulmuştur. Ardından kodlar bir araya getirilerek ortak yönler bulunmuş, böylece araştırmanın bulgularını oluşturacak olan temalar ortaya çıkarılmıştır. Belirlenen temalar altındaki kodlar birbirleri ile ilişkili olacak şekilde açıklanarak yorumlanmış ve araştırmanın amacı doğrultusunda sonuçlar ortaya konulmuştur.

Araştırmacıların yapmış oldukları kodlamalar karşılaştırılarak verilerin güvenilirliği hesaplanmıştır. Bu hesaplama yapılırken Miles ve Huberman'ın (1994) "Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100" formülü kullanılmıştır. Bu formüle göre araştırmacılar arasındaki güvenilirlik ,88 bulunmuştur. Bu yüzdenin ,70 veya daha üstü olması güvenilirlik için önemli görüldüğünden (Miles ve Huberman, 1994) yapılan analizin güvenilir olduğu düşünülmektedir. Araştırmaya ait bulgular, tablolar şeklinde sunulmuş ve kodlarla ilgili örnek kesitler bulgular kısmında öğretmen kodları ile birlikte verilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bulgular öğretmen görüşlerine göre program uygulanırken karşılaşılan güçlükler, özel eğitim meslek okullarında uygulanan programın başarı durumu, başarıya etki eden faktörler, kazanımlara ilişkin görüşler, bireyselleştirilmiş eğitim programlarıyla ilgili görüşler, programdaki kazanımların öğrencilere uygunluğu ve öğrencilerin programlardaki kazanımlara erişebilme durumu gibi farklı başlıklar altında sunulacaktır.

3.1. Öğretim Programları Uygulanırken Karşılaşılan Güçlükler

Öğretmenlere Programı uygularken karşılaştığınız güçlükler nelerdir? sorusunu sorduğumuzda Tablo 4'de görüldüğü gibi 15 öğretmen, öğrenciler arasındaki seviye farkı işimi güçleştiriyor, 8 öğretmen öğrencilerin hazır bulunuşluklarının yetersiz olması işimi güçleştiriyor, 2 öğretmen kazanımların öğrenci seviyesine uygun olmaması işimi güçleştiriyor, 12 öğretmen fiziki ortam ve materyal eksiklikleri işimi güçleştiriyor, 3 öğretmen soyut kavramları kazandırmada güçlük çekiyorum, 1 öğretmen öğrencilerdeki davranış bozukluğu ve 1 öğretmen de iletişimsel bozukluk işimi güçleştiriyor şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 4: Program Uygulanırken Karşılaşılan Güçlükler

Öğretmenlerin görüşleri	f	Görüş Bildiren Öğretmenler
Öğrenciler arasındaki seviye farkı işimi güçleştiriyor	15	A1B, A5E, A6B, A9B, A10B, A11E, A13B, A14E, A15B, A16B, A18B, A20B, A22B, A23E, A25E
Öğrencilerin hazır bulunuşluğu oldukça yetersiz	8	A2B, A6B, A11E, A14E, A17B, A18B, A24E, A25E
Kazanımlar öğrenci seviyesine uygun değil	2	A3B, A19E,
Materyal eksikliği, fiziki ortam eksikliği	12	A3B, A7B, A8E, A9B, A11E, A13B, A15B, A17B, A21B, A22B, A23E, A24E
Soyut kavramları kazandırmada güçlük çekiyorum	3	A4B, A7B, A12B
Öğrencilerdeki davranış bozukluğu	1	A11E
İletişim bozukluğu	1	A11E

Tablo 4'e göre öğretmenlerin programı uygularken karşılaştığı en önemli güçlük sınıfta öğrenim gören öğrencilerin seviyelerinin farklı olmasıdır. Bunu A1B kodlu öğretmen

“...Öğrencilerin farklı düzeyde olmaları işimi güçleştiriyor” demiştir. Bunun yanında okulda veya sınıflardaki fiziki ortam veya materyal eksikliği, öğrencilerin hazır bulunuşluluklarının oldukça yetersiz olması da öğretmenleri uygulamada zorlayan güçlüklerdir. Konu ile ilgili olarak A13B kodlu öğretmen “...Programı uygularken bazı derslerde materyal eksikliğinden kaynaklanan sorunlar yaşadım...” şeklinde, A2B kodlu öğretmen ise “...Öğrencilerimizden bazıları hafif düzey tanısı almış olmalarına rağmen çeşitli nedenlerle performansları, hazır bulunuşluluk düzeyleri oldukça yetersiz olduğundan programı uygulamakta güçlük çekiyorum” şeklinde görüş bildirmiştir.

3.2. Özel Eğitim Meslek Okullarında Uygulanan Programın Başarı Durumu ve Bu Başarıya Etki Eden Faktörler

Öğretmenlere uygulanan programın kendileri tarafından başarılı bulup bulmadıkları sorusuna Tablo 5’de görüldüğü gibi 7 öğretmen başarılı bulunduğunu, 1 öğretmen başarısız bulunduğunu, 17 öğretmen ise yetersiz bulunduğunu veya yeterince başarılı bulmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 5: Öğretmenlerin Programın Başarı Durumuna İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Görüşleri	f	Görüş Bildiren Öğretmenler
Başarılı Buluyorum	7	A4B, A6B, A8E, A17B, A19E, A20B, A21B
Başarısız Buluyorum	1	A5E
Yetersiz Buluyorum/Yeterince Başarılı Bulmuyorum	17	A1B, A2B, A3B, A7B, A9B, A10B, A11E, A12B, A13B, A14E, A15B, A16B, A18B, A22B, A23E, A24E, A25E

Tablo 5’e ait bilgiler incelendiğinde Özel Eğitim Meslek Okulları’nda uygulanan öğretim programının öğretmenlerin görüşlerine göre genel olarak yetersiz olduğu veya yeteri kadar başarılı bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak A12B kodlu öğretmen “...Eğitim programının başarılı ve başarısız yanları var. Tüm öğrencilere hitap edebilen bir program değil. Bu nedenle yeterince başarılı bulmuyorum...” görüşünü bildirmiştir. Bununla birlikte başarılı bulan öğretmenlerin sayısının da fazla olduğu söylenebilir.

Öğretmenlere başarıya etki eden faktörler nelerdir sorusu sorulduğunda Tablo 3’te görüldüğü gibi 1 öğretmen performans alımı iyi yapıldığı için başarılı, 1 öğretmen amaçlar günlük hayata uygun olduğu için başarılı, 3 öğretmen amaçlar iyi analiz edilerek hazırlandığı için başarılı, 3 öğretmen de amaçlar öğrenci merkezli olduğu için programı başarılı bulduklarını söylemişlerdir. Öğretmenlere başarısızlığa etki eden faktörler nelerdir sorusuna verdiği cevapları incelediğimizde ise 5 öğretmen öğrenciyi hayata hazırlamıyor, 8 öğretmen amaçlar öğrencilere uygun değil, 4 öğretmen materyal desteği kısıtlı, 3 öğretmen kılavuz kitaplar yok, 4 öğretmen öğrenci seviyeleri farklı, 2 öğretmen meslek dersleri standart değil, 2 öğretmen Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPSS) sınavı için hiçbir çalışma yok, 1 öğretmen, öğretmen kaynaklı ve 3 öğretmen her yıl aynı kitap okutulduğu için başarısız cevaplarını belirtmişlerdir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Başarıya Etki Eden Faktörler

Öğretmenlerin görüşleri	f	Görüş Bildiren Öğretmenler
Amaçlar günlük hayata uygun	1	A17B
Performans alımı iyi yapılabiliyor	1	A5E
Amaçlar iyi analiz edilerek hazırlanmış	3	A17B, A19E, A20B
Amaçlar öğrenci merkezli	3	A19E, A20B, A21B
Öğrenciyi hayata hazırlamıyor	5	A1B, A3B, A10B, A15B, A16B
Amaçlar öğrencilere uygun değil	8	A2B, A11E, A12B, A15B, A16B, A22B, A23E, A24E, A25E
Materyal desteği kısıtlı	4	A4B, A13B, A22B, A23E
Kılavuz kitaplar yok	3	A4B, A10B, A13B
Öğrenci seviyeleri farklı	4	A6B, A13B, A14E, A18B
Meslek dersleri standart değil	2	A9B, A11E
EKPSS sınavı için çalışma yok	2	A12B, A16B
Öğretmenlerden kaynaklı	1	A13B
Her yıl aynı kitap okutuluyor	3	A15B, A16B, A24E

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen görüşlerine göre programın başarısına etki eden faktörlerin; amaçların öğrenci merkezli olması ve öğrencilere kazandırılması beklenen amaçların iyi analiz edilerek hazırlanmış oldukları görülmektedir. Konu ile ilgili olarak A17B kodlu öğretmen, "... Evet başarılı buluyorum. Bunun sebebi amaçların iyi analiz edilerek hazırlanmış olması..." şeklinde görüş bildirmiştir. A19E kodlu öğretmen ise "...Programdaki amaçlar öğrenci merkezli olduğu ve ayrıntılarıyla basamaklandırıldığı için başarılı buluyorum" demiştir.

Başarı durumuna olumsuz etki eden faktörleri incelediğimizde ise 9 alt başlığın olduğu görülmektedir. Bunlardan en çok olanı 8 öğretmenin dediği "Amaçlar öğrencilere uygun değil" başlığıdır. A25E kodlu öğretmen "...Amaçlar çoğunlukla öğrencilere uygun değil, neredeyse normal öğrenim gören çocuklarla benzer kazanımlar var, bu durum kazanımlara ulaşma yüzdesini olumsuz etkiliyor" demiştir. Bununla birlikte programın öğrencileri hayata hazırlamadığını söyleyen ve materyal desteğinin kısıtlı olduğunu söyleyen öğretmenler de fazladır. Örnek olarak A1B kodlu öğretmen "...Programın başarılı olabileceğini düşünüyorum. Bunun için öğrencileri hayata hazırlayan içerikler düzenlenmeli..." şeklinde görüş bildirmiştir. A22B kodlu öğretmen ise "...Yeterli materyal olmadığından, ders tekrarlarımız artıyor, öğrenci kazanımı daha zor kazanıyor, bu da programı başarısız kılıyor..." demiştir.

3.3. Öğretim Programlarındaki Kazanımlara İlişkin Görüşler

Öğretmenlere programda yer alan kazanımlarda ne gibi değişiklikler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz? sorusunu sordüğümüzde Tablo 7'de görüldüğü gibi 18 öğretmen kazanımlar öğrencileri hayata hazırlayacak şekilde düzenlenmeli, 3 öğretmen kazanımlar daha kapsamlı olmalı, 1 öğretmen Türkçe'de anlamaya yönelik daha çok kazanım olmalı, 3 öğretmen soyut kazanımlar çıkarılmalı, 8 öğretmen Sosyal Hayat dersi kazanımları geliştirilmeli, 1 öğretmen Görsel Sanatlar dersinde üç boyutlu çalışmalar artırılmalı, 1 öğretmen Toplumsal Uyum Dersi kazanımları eklenmeli şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 7: Kazanımlarda Yapılması Gerekli Değişiklikler

Öğretmenlerin görüşleri	f	Görüş Bildiren Öğretmenler
Kazanımlar öğrencileri hayata hazırlayacak şekilde düzenlenmeli	18	A1B, A3B, A4B, A5E, A10B, A11E, A12B, A13B, A14E, A15B, A16B, A19E, A20B, A21B, A22B, A23E, A24E, A25E
Kazanımlar daha kapsamlı olmalı	3	A2B, A9B, A16B
Türkçede anlamaya yönelik daha çok kazanım olmalı	1	A2B
Soyut kazanımlar çıkarılmalı	3	A4B, A10B, A16B
Sosyal hayat dersi kazanımları geliştirilmeli	8	A6B, A7B, A10B, A13B, A15B, A18B, A21B, A22B
Görsel sanatlar dersinde üç boyutlu çalışmalar artırılmalı	1	A8E
Toplumsal uyum kazanımları eklenmeli	1	A18B

Yukarıdaki Tablo 7'ye göre, Özel Eğitim Meslek Okulu'nda uygulanan öğretim programında yapılması gerekli değişiklikler incelendiğinde, yapılması gereken en önemli değişikliğin kazanımların öğrencileri hayata hazırlayacak şekilde düzenlenmesi olduğu görülmektedir. Konuyu destekler biçimde A20B kodlu öğretmen "...Kazanımlar daha çok akademik anlamda değil de çocuğun günlük hayatında karşılaşılabileceği konulara ilişkin olmalıdır..." Bununla birlikte, Sosyal Hayat dersinde yer alan kazanımlar eksik bulunmuş, bu derse ait kazanımların geliştirilmesi gerektiği söylenmiştir. Bununla ilgili olarak ise A7B kodlu öğretmen "...Sosyal Hayat dersi bu yaşlarda ve sınıflarda daha fazla uygulama gerektiren bir derstir. Şu anki program bu konuda yetersizdir, geliştirilmesi gerekmektedir..."

3.4. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarıyla İlgili Görüşler

Öğretmenlere Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programının BEP ile uyumu nasıldır? BEP'in uygulanmasıyla ilgili görüşleriniz nelerdir? sorusu sorulduğunda Tablo 8'de görüldüğü gibi 5 öğretmen BEP'lerin yerinde bir uygulama olduğunu, 8 öğretmen faydalı bulduğunu, 13 öğretmen tüm sınıfa farklı BEP'lerin uygulanmasının başarıyı düşürdüğünü ve 5 öğretmen de BEP'lerin amacına uygun yapılmadığını belirtmiştir.

Tablo 8: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı'nın Uygulanmasıyla İlgili Görüşler

Öğretmenlerin görüşleri	f	Görüş Bildiren Öğretmenler
Yerinde bir uygulama	5	A1B, A2B, A8E, A17B, A21B
Faydalı buluyorum	8	A3B, A4B, A5E, A13B, A18B, A20B, A22B, A24E
Tüm sınıfa farklı BEP'lerin uygulanması başarıyı düşürüyor	13	A5E, A6B, A7B, A9B, A10B, A11E, A12B, A14E, A15B, A16B, A17B, A19E, A20B
Amacına uygun yapılmıyor	5	A6B, A7B, A9B, A16B, A23E

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) uygulamasıyla ilgili olarak, sınıfta yer alan tüm öğrencilere farklı BEP yapmanın başarıyı düşürdüğünü söylemektedirler. Örnek olarak A15B kodlu öğretmen "...10 kişilik sınıfta 10 farklı BEP, 10 farklı çalışma yapıyor olmak, başarıyı düşürüyor. Tek öğretmen olduğum için grup ve bireysel eğitim saatlerini ayıramamak başarıyı düşürüyor..." demiştir. Bunun yanında BEP'leri faydalı bulan, yerinde bir uygulama olarak gören öğretmenlerimiz de vardır. Buna

örnek olarak ise A13B kodlu öğretmen "...Hazırlanan BEP'leri öğrenci tanıma ve öğretim yapmada kolaylık sağlaması açısından yararlı buluyorum..." şeklinde görüş bildirmiştir.

3.5. Programdaki Kazanımların Öğrencilere Uygunluğu

Öğretmenlere kazanımlar öğrenci seviyesine uygun mudur? sorusu sorulduğunda Tablo 9'da görüldüğü gibi, 6 öğretmen uygundur, 1 öğretmen uygun değildir, 18 öğretmen ise bazıları uygundur cevabını vermişlerdir.

Tablo 9: Kazanımların Öğrenci Seviyesine Uygunluğu

Öğretmenlerin Görüşleri	f	Görüş Bildiren Öğretmenler
Uygundur	6	A1B, A8E, A17B, A19E, A22B, A24E
Uygun değildir	1	A18B
Bazıları uygundur	18	A2B, A3B, A4B, A5E, A6B, A7B, A9B, A10B, A11E, A12B, A13B, A14E, A15B, A16B, A20B, A21B, A23E, A25E

Tablo 9'da yer alan bulgulara göre Özel Eğitim Meslek Okulları'nda öğrencilere uygulanan öğretim programlarında yer alan kazanımların öğrenci seviyesine uygunluğu incelendiğinde, öğretmenler bazı kazanımların öğrenci seviyelerine uygun olduğu görüşü belirtilmektedir. Kazanımlar bir öğretmen haricinde genel olarak öğrenci seviyelerine uygun olarak görülmektedir. Konu ile ilgili olarak A17B kodlu öğretmen "...Kazanımların hafif düzey zihinsel engelli öğrencileri için genel olarak uygun olduğunu düşünüyorum..." demiştir. A18B kodlu öğretmen ise "...Uygun değildir. Öğrenciler aslında hafif düzey değil de orta ağır oldukları için ve çoğunun sosyal becerileri gelişmediği için öncelikle bu becerileri geliştirilmelidir. Ancak buna dönük uygun kazanımlar yoktur..." şeklinde görüş bildirmiştir. A23E koduna sahip öğretmen ise "...Bazı kazanımlar uygun, bazı kazanımlar ise öğrencinin gelişim düzeyine uygun değildir. Bu da işlevselliği olumsuz etkilemektedir..." demiştir.

3.6. Öğrencilerin Programdaki Kazanımlara Erişebilme Durumu

Öğretmenlere kazanımların ne kadarı öğrencilere kazandırılabilir mi? sorusu sorulduğunda Tablo 10'da yer aldığı gibi, 15 öğretmen bazıları kazandırıldığını düşünüyorum, 10 öğretmen ise birçoğunun kazandırıldığını düşünüyorum şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 10: Kazanımların Öğrencilere Kazandırılabilirliği

Öğretmenlerin Görüşleri	f	Görüş Bildiren Öğretmenler
Bazıları kazandırılmaktadır	15	A3B, A5E, A6B, A7B, A9B, A10B, A11E, A12B, A14E, A15B, A16B, A18B, A23E, A24E, A25E
Birçoğu kazandırılmaktadır	10	A1B, A2B, A4B, A8E, A13B, A17B, A19E, A20B, A21B, A22B

Tablo 10 incelendiğinde 15 öğretmen öğretim programında yer alan kazanımların bazıları tarafından kazandırılabilirliğini, 10 öğretmen ise birçoğunun kazandırılabilirliğini ifade ettiği görülmektedir. Konu ile ilgili olarak A11E kodlu öğretmen "...Kazanımlar öğrencilerin seviyelerinin üzerinde, kazanımların çok az bir kısmı, öğrencilerin bazıları tarafından kazanılabilmekte..." demiştir. A17B kodlu öğretmen ise "...Öğrenci seviye gruplarında önemli farklılıklar olması durumunda bazı kazanımların kazandırılması

uzayabilse de birçok kazanımın kazandırılabilceğini düşünüyorum...” şeklinde görüş bildirmiştir.

4. TARTIŞMA

Bu araştırmadan elde edilen verilere göre Özel Eğitim Meslek Okulu öğretim programları uygulanırken öğretmenlerin karşılaştığı en önemli güçlük öğrenciler arasında önemli düzeyde farklılıkların olmasıdır. Bu durum özellikle akademik derslere tek başına giren özel eğitim öğretmenleri için oldukça önemli bir sorundur. Genellikle on civarında öğrenciye öğretim veren bir öğretmenin farklı seviyelerde olan her bir öğrenciye özel eğitim sunması oldukça zor olabilmektedir. Sınıf içerisinde okuma-yazma becerileri oldukça iyi olan öğrenciler olmakla birlikte henüz ilk okuma harflerini öğrenme aşamasında olan öğrencilerde bulunabilmektedir. Yine öğrencilerin hazır bulunuşluklarının yetersiz olması, fiziki ortam kaynaklı sorunlar ve materyal eksiklikleri öğretmenlerin karşılaştıkları diğer güçlüklerdir.

Uygulanan öğretim programlarının başarı durumuna ilişkin sonuçları incelediğimizde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun gerek akademik gerek mesleki olsun uygulanan öğretim programlarını yetersiz bulduğu ya da yeterince başarılı bulmadığı belirlenmiştir. Bu durumu etkileyen en önemli faktör ise amaçların öğrencilere uygun olmaması ve bu kazanımların öğrencileri hayata hazırlamıyor olmasıdır. Bununla birlikte materyal desteğinin sınırlı olması, kılavuz kitapların olmaması, meslek derslerinde belirli bir standardın olmaması, her yıl aynı kitabın öğrencilere okutuluyor olması, EKPS sınavına yönelik herhangi bir çalışmanın olmaması gibi faktörler de programın başarılı bulunmama nedenleri arasında görülmektedir. Alanyazınındaki bazı çalışmalar incelendiğinde özel eğitim alan öğrencilere uygulanan öğretim programlarında yetersizliklerin olduğu, öğrencilere uygun olmadığı, EKPS sınavına yönelik amaçların yer almadığı, öğrencileri günlük hayata tam olarak hazırlayamadığı, araç-gereç ve materyal eksikliklerinin olduğu, kılavuz kitapların olmadığı gibi araştırmamıza benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Gürgür, 2001; Duman, 2003; Alptekin, 2005; Ayhan, 2005; Akkuş, 2007; Çevrim, 2009; Fırat, 2010; Karabulut, 2012; Kaya, 2014; Duzcu, 2015; Tekgül, 2015; Günaydın, 2016; Celep, 2019, Deveci, 2019). Özellikle öğrencilere okutulan kitaplar konusunda Özel Eğitim Meslek Okulları'nda sorunların yaşandığı söylenebilir. Çünkü bu okullarda sınıf seviyesine göre değil, öğrencilerin öğrenim gördükleri dört yıllık süre boyunca kullanılmak üzere hazırlanmış kitaplar kullanılmaktadır. Özellikle akademik olarak iyi durumda olan öğrenciler için Türkçe ve Matematik dersi kitapları yetersiz gelebilmektedir. Sosyal Hayat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik, Görsel Sanatlar gibi dersler için ise bu okullarımızda tek kitabın hazırlanmış olduğu görülmektedir. Bu nedenle bazen öğretmenler dört yıl boyunca aynı kitabı tekrar tekrar kullanabilmektedir. Bunun yerine her bir sınıf seviyesi için kullanılacak farklı kitapların hazırlanması daha faydalı olacaktır. Bunlarla birlikte hazırlanmış olan kitaplar için öğretmen kılavuz kitaplarının da olmadığı görülmektedir. Öğretmenlere yol gösterecek bu kitapların hazırlanması da eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha verimli olabilmesi için oldukça faydalı olacaktır.

Öğretim programlarında yer alan kazanımlar konusunda ise öğretmenler kazanımların öğrencileri günlük hayata hazırlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Gerek sosyal gerekse akademik anlamda birçok farklı sorun yaşayan özel eğitim öğrencilerinin özellikle günlük hayatlarını rahatlıkla, tek başlarına idame ettirebilmeleri için hem ev hem de okul ortamlarında ilgili etkinliklerin yapılması oldukça önemlidir. Bu nedenle yapılacak eğitim-öğretim faaliyetlerinin çocukların günlük hayatlarını olumlu etkileyecek, onlara somut deneyimler sunacak işlevlerde olması gerekmektedir. Bu çerçevede yine birçok öğretmen, öğrenciler için önemli olan sosyal becerilerin kazandırıldığı, Sosyal Hayat dersinde yer alan kazanımların geliştirilmesi gerektiğini de belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler de bu öğrencilerin kazanmada zorlandıkları bazı soyut kavramların öğretimine yönelik kazanımların programdan çıkarılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte kazanımların daha kapsamlı olması gerektiğini vurgulayan öğretmenler de bulunmaktadır.

Öğretmenlerin çoğunluğu sınıftaki öğrencilerin hepsine farklı BEP uygulanmasının başarıyı düşürdüğünü ifade etmesine rağmen, BEP uygulamalarını faydalı ve yerinde bulan öğretmenlerin de olduğu görülmektedir. Bazı öğretmenlerin ise BEP uygulamalarının amacına uygun yapılmadığını belirttikleri tespit edilmiştir. Çimen Öztürk'ün (2009) araştırma bulgularına göre farklı şekillerde program hazırlanması, her çocuğun farklı özelliğe sahip olduğu, çocuklara uygun olduğu, grup eğitimi yapılamayacağı, birebir ilgilenmek gerektiği için bireyselleştirilmiş eğitim programının gerekli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. BEP'in zihinsel gelişime yardımcı olduğu, farklı öğrencilere faydalı olduğu, uygulanabilirse yararlı olduğu, veliler de bu programdan yararlanacağı, çocuğun sonraki öğretmenine program hakkında fikir verdiği, çocuğun sınıf öğretmenine zaman kazandırdığı, çocuktaki ilerlemeleri program yaptığımız zaman görebildiğimiz için yararlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireyselleştirilmiş eğitim programını uygulamada karşılaşılan güçlüklerin; alt yapı, araç gereç, bilgisayar kullanımı, okulun fiziki şartları, öğretmen, yer, zemin, zaman (süre) eksikliklerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Avcıoğlu da (2011) yaptığı çalışmada, özel eğitim öğretmenlerin; BEP hazırlanırken öğrencilerin aileleriyle çok az görüştiklerini, öğrencilerin görüşlerinden yeterince yararlanamadıklarını, BEP'te yer alan hedef davranışlara ulaşımın değerlendirilmesi konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını, BEP'i hazırlama ve uygulamada konusunda da sorunlar yaşadıkları gibi sonuçlara ulaşmıştır. Alanyazında yapılan bazı çalışmalarda da bu araştırmaya benzer şekilde BEP'in olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya çıkaran sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Yılmaz, 2013; Can, 2015; Yaman, 2017; Kuru Habiboğlu, 2018; Özcan, 2019). Özel Eğitim Meslek Okulları'nda Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat ve Rehberlik derslerine özel eğitim öğretmenleri tek başlarına, diğer tüm derslere ise farklı branş ve meslek öğretmenleri ile birlikte iki öğretmen olarak girmektedirler. Özellikle gerek akademik anlamda gerek mesleki anlamda oldukça farklı seviyelerde olan bu öğrencilere hazırlanan BEP'ler birbirinden oldukça farklı olabilmektedir. Bu da uygulamada zaman zaman zorluklarla karşılaşılmasına neden olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Özel Eğitim Sınıfları, Özel Eğitim Uygulama Okulları vb. kurumlarda olduğu gibi bu okullarda da bir yerine iki özel eğitim öğretmenin aynı sınıfta bulunması öğrencilerin gelişimlerine önemli katkılar sağlayabilir.

Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programlarında yer alan kazanımların öğrencilere uygunluğu konusunda öğretmenlerin "bazıları uygundur" şeklinde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Yine mevcut kazanımların öğrencilere kazandırılabilirliği

konusunda öğretmenlerin “bazıları kazandırılmaktadır” görüşünde birleştikleri görülmektedir. Alanyazını incelendiğinde araştırmamıza benzer şekilde özel eğitim öğrencilerine uygulanan öğretim programlarının öğrencilere uygun olmadığı sonucuna ulaşan benzer araştırmaların olduğu görülmektedir. Duzcu (2015) özel eğitim mesleki eğitim merkezi Türkçe dersi öğretim programını değerlendirdiği çalışmasında; özel amaç ve davranışların genel amaçlarla uyumlu olduğunu, davranışları kapsadığını, açık ve anlaşılır olarak ifade edildiğini, basitten karmaşığa ve kolaydan zora öğrenme ilkelerine uygun olduğunu ancak bunların zihinsel engelli öğrencilere kazandırılabilir nitelikte olmadığını ve öğrencilerin günlük yaşamda kullanabileceği işlevsellikte hazırlanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Karabulut (2012) eğitim uygulama okulu eğitim programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirdiği çalışmasında öğretmenlerin büyük bir kısmı programın normal öğrencilere yönelik hazırlanmış olduğu, zihin engelli öğrencilere uygun olmadığını tespit etmiştir. Erden (2020) işitme engelliler özel eğitim meslek lisesi giyim üretim teknolojisi öğretim programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirdiği çalışmasında, programın işitme engelli öğrenciler için uygun olmadığı sonucuna varmıştır.

Özel Eğitim Meslek Okulları, hayata dair birçok sorunla karşı karşıya kalan özel eğitim öğrencileri ve onların geleceği için oldukça önemlidir. Bu okulların temel amaçlarından biri öğrenimlerine devam eden öğrencileri işe yerleştirebilme ve işe devamlılığı sağlayabilmedir. Bu okullarda uygulanan öğretim programlarının temelinde de bu konu olmalıdır. Özellikle okullarda yer alan atölyelere, öğrencilerin çalışabilecekleri iş alanlarına yönelik olarak uygun bir program hazırlanması çok faydalı olacaktır. Ayrıca bu öğrenciler için önemli çalışma alanlarından biri de devlet kurumlarıdır. Bu kurumlara atamalar EKPS Sınavı ile yapılmaktadır. Özel Eğitim Meslek Okulu Akademik Programı incelendiğinde ise, bu sınava dönük kazanımların yeteri kadar yer almadığı görülmektedir. Bu sınav için de programda gerekli düzenlemeler yapılabilir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara göre ortaya çıkan sonuçlar maddeler halinde belirtilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

5.1. SONUÇ

1. Öğretmenlerin Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programlarını uygularken karşılaştıkları en önemli güçlük öğrenciler arasında önemli seviye farklarının olmasıdır.
2. Uygulanan öğretim programı öğretmenler tarafından yetersiz bulunmaktadır.
3. Öğretim programlarının yeterince başarılı bulunmama nedeni kazanımların öğrencilere uygun olmaması, öğrencileri hayata hazırlamaması ve materyal desteğinin kısıtlı olmasıdır.
4. Kazanımlar öğrencileri hayata hazırlayacak şekilde düzenlenmeli ve Sosyal Hayat dersi kazanımları geliştirilmelidir.
5. Öğretmenlere göre tüm sınıfa farklı BEP uygulanması başarıyı düşürmektedir.
6. Öğretim programlarında yer alan kazanımların bazıları öğrencilerin seviyelerine uygundur.

7. Öğretmenlere göre programda yer alan kazanımların bazıları öğrencilere kazandırılabilir.

5.2. ÖNERİLER

1. Öğretim programlarında yer alan kazanımların birçoğu günlük hayata yönelik olmalıdır.
2. Sınıflardaki materyal destekleri artırılmalıdır.
3. Her sınıf seviyesi ve her ders için farklı ders kitapları hazırlanmalıdır.
4. Özel Eğitim Meslek Okulları için de kılavuz kitaplar hazırlanmalıdır.
5. EKPS sınavına yönelik olarak da öğretim programları içerisine kazanımlar eklenmelidir.
6. Sosyal Hayat dersi kazanımlarının daha kapsamlı hale gelmesi gerekmektedir.
7. Özel Eğitim Meslek Okulları'ndaki sınıflar öğrenci seviyeleri birbirine yakın olacak şekilde oluşturulmalıdır.
8. Bu araştırma Özel Eğitim Meslek Okulları'nda uygulanan öğretim programlarını öğretmen görüşlerine göre incelemeyi amaçlamaktadır, ileri araştırmalarda farklı kurumlarda (örneğin; Okul Öncesi Özel Eğitim, Özel Eğitim Uygulama Okulu vs.) uygulanan öğretim programlarının incelemesi yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, N. (2007). *Orta düzeyde öğrenme yetersizliği (eğitilebilir) olan çocuklara günümüzde uygulanan ilköğretim eğitim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Alptekin, P. (2005). *İlköğretim okulu orta düzeyde öğrenme yetersizliği (eğitilebilir) olan çocuklar için hayat bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Avcıoğlu, H. (2011). Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (bep) hazırlamaya ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* 12(1) 39-53.
- Ayhan, B. (2005). *Eğitim programları ve öğretim anabilim dalı mezunu olup zihin engelliler öğretmenliği yapan öğretmenlerin sınıf içi etkinlikler sırasında karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Baykoç Dönmez, N. (2018). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. N. Baykoç Dönmez (Editör). *Öğretmenlik programları için özel eğitim ve kaynaştırma. (İkinci Baskı)*. Ankara: İzge Yayıncılık.
- Can, B. (2015). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri (KKTC örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yakındoğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Lefkoşa.
- Celep, M. (2019). *Özel eğitim meslek okulu öğretmenlerinin özel eğitimde mesleki eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.

Çevrim, H. (2009). *Engellilerde beden eğitimi ve spor dersinin programdaki yeri ve işlenişinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.

Çimen Öztürk, C. (2009). *Eğitim uygulama okuluna devam eden zihinsel engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında görüşlerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.

Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme-kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Deveci, M. (2019). *Özel eğitim meslek okulu akademik programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.

Duman, S. (2003). *Özel eğitim sınıflarında uygulanan beden eğitimi dersi öğretim programının öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Duzcu, M. G. (2015). *Özel eğitim mesleki eğitim merkezi Türkçe dersi öğretim programının değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Erden, Z. (2020). *Özel eğitim meslek lisesi (İşitme engelliler) giyim üretim teknolojisi programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Fırat, T. (2010). *Eğitilebilir zihin engelli öğrencilere yönelik hazırlanan ilköğretim sosyal bilgiler dersi programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Malatya.

Günaydın, B. (2016). *Zihinsel engelliler beden eğitimi öğretim programlarının içerik, uygulama, sorunlar açısından veli ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.

Gürgür, H. (2001). *İşitme engelliler ilköğretim okulunda (1.kademede) uygulanan eğitim programına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Karabulut, H. (2012). *Eğitim uygulama okulu eğitim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kaya, E. (2014). *Okul öncesi eğitim programının işitme engelliler ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.

Kuru Habiboğlu, N. (2018). *İlkokullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimine ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.

Miles, M. B. & Huberman, M. A. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publication.

Özan, S. (2019). *Sınıf öğretmenleri ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı sürecine ilişkin deneyimleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.

Sarı, H. (2020). Zihinsel yetersizliğe ve (osb)'ye sahip öğrencilerin eğitimi ve uygulamaları. Yayınlanmamış Ders Notu. Özel Eğitim Bölümü, Necmettin Erbakan Üniversitesi. Konya.

Tekgül, E. (2015). *Özel eğitim sınıfı bulunan ortaokullardaki müzik öğretmenlerinin müzik öğretim programı ve uygulamasına ilişkin görüşleri (Ankara ili örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Uzuner, Y. "Niteliksel araştırma yaklaşımı," (Editör: Ali Atıf Bir) Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1999.

Yaman, A. (2017). *Kaynaştırma modeli ile eğitilen öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulamasına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, M. F. (2013). *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının (BEP) uygulanmasında ilköğretim kurumlarında görev yapan yöneticilerin karşılaştıkları engellerin incelenmesi (Gaziantep ili merkez ilçeleri örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.

İnternet Kaynakçası

Bakanlığı, M. E. (2018). Talim ve Terbiye Kurulu Kararları. Karar Numarası, 116. Erişim adresi: <https://tkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152> Erişim tarihi: 28.06.2020.

Bakanlığı, M. E. (2019). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2018-2019. Erişim adresi: http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=361 Erişim tarihi: 19.04.2021.

Yönetmeliği, Ö. E. K. (2012). Resmi Gazete, 28296, 18 Mayıs 2012. Erişim adresi: <https://ookgm.meb.gov.tr/www/yonetmelik/icerik/72>. Erişim Tarihi: 29.06.2020.

Yönetmeliği, Ö. E. H. (2018). Resmi Gazete (Sayı: 30471). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>. Erişim Tarihi, 29.06.2020.

Creative Commons licensing terms

Authors will retain the copyright of their published articles agreeing that a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) terms will be applied to their work. Under the terms of this license, no permission is required from the author(s) or publisher for members of the community to copy, distribute, transmit or adapt the article content, providing a proper, prominent and unambiguous attribution to the authors in a manner that makes clear that the materials are being reused under permission of a Creative Commons License. Views, opinions and conclusions expressed in this research article are views, opinions and conclusions of the author(s). Atlas Publication and Turkish Special Education Journal:International Research shall not be responsible or answerable for any loss, damage or liability caused in relation to/arising out of conflict of interests, copyright violations and inappropriate or inaccurate use of any kind content related or integrated on the research work. All the published works are meeting the Atlas Publishing requirements and can be freely accessed, shared, modified, distributed and used in educational, commercial and non- commercial purposes under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).